

Vilma Beinorienė
Šiaulių logopedinė mokykla

**VAIKO, PEDAGOGŲ IR TĖVŲ DIALOGO ĮTAKA UGDYMOŠI
PROCESUI (ATVEJO ANALIZĖ)**

Jis įeina į klasę, sumurma pasisveikinimą ir greitai žingsniu skuba į savo vietą. Kelias per klasę visada tas pats, kaip ir iš jos. Įėjus man į klasę, kartais atsistoja su visais, garsiai sušunka, kartais keliasi nenoriai ar sėdi suole. Atrodo, kad viskas kaip ir turėtų būti. Bet taip buvo ne visada. Mūsų bendravimo pradžia buvo nelengva.

Į Šiaulių logopedinę mokyklą Tomas (vardas pakeistas) atėjo 2009 metų rugsėjį. Atvyko iš Panevėžio, tėvams pakeitus gyvenamą vietą. Panevėžio miesto pedagoginė psichologinė tarnyba, tyrusi vaiką prieš mokyklą, diagnozavo kompleksinį sutrikimą: raidos bei emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimus. Logopedas nustatė antrinio pobūdžio specifinį kalbos neišsivystymą (vaikystės autizmo bruožus).

Autizmo apibūdinimas

Autizmas yra gebėjimo atjausti sutrikimas. Autistams sunku suprasti kitų mintis, atsiliepti į kitų žmonių jausmus, tai lyg psichinis aklumas. Jis diagnozuojamas ankstyvame amžiuje, kai pasireiškia asmens socialinės raidos ir bendravimo nukrypimai. Esminiai autizmo bruožai yra prasti socialiniai gebėjimai, ribota vaizduotė ir obsesinis susidomėjimas neįprastais dalykais. Autistai nesimoko iš kitų, jų siauri interesai trukdo įgyti platesnį akiratį. Dauguma jų gyvena savame pasaulyje, tarsi užsklęsti „burbule“. Tai patologinis uždaramas, atitrūkimas nuo pasaulio, ieškojimas nusiramino atliekant stereotipinius judesius ar įvairiais būdais save stimuliuojant. Esant šiam sutrikimui, nukenčia vaiko socialiniai santykiai su aplinka, nesusiformuoja verbalinė ir neverbalinė komunikacija, nepilnaverčiai esti pažinimo procesai, bendroji bei smulkioji motorika. Skurdus vizualinis dėmesys, nes fiksuojamas į vieną požymį ar detalę. Nesukoncentruotas ir klausos dėmesys (neatsiliepia šaukiamas vardu). Nuolat keičiasi elgesys ir nuotaikos, juos vargina įvairios baimės bei nerimas.

Autizmo priežastys

Žinoma, kad autizmo priežastys gali būti įvairios: organinės, neurologinės, genetinės, biologinės. Pastaruoju metu manoma, kad autizmo priežastis yra smegenėlių pažeidimas. Jos yra glaudžiai susijusios su frontoline (kaktos) skiltimi, todėl sutrikimas toks įvairialypis. Autizmas kartais asocijuojasi su genetiniais faktoriais. Manoma, kad lemtingiausias iš genetinių faktorių yra trapioji X chromosoma. Šios chromosomos pažeidimas paaiškina gausesnį berniukų skaičių bendroje vaikų, pasižyminčių autizmo sindromu, populiacijoje.

Neurologinės priežastys – įvairūs smegenų susirgimai, oksigeno trūkumas, uždegimai, fizinės traumos, išsigimimai. Dėl šių priežasčių atsiranda disfunkcija, sukianti autizmą.

Kartais manoma, kad autizmo priežastys yra smegenų lateralizacijos disfunkcija. Kiekvienas žmogaus galvos smegenų pusrutulio atlieka specifinę funkciją. Dėl autizmo ryšys tarp abiejų pusrutulių sutrinka. R. Simpson ir P. Zions duomenimis, smegenys nebeatlieka sensorinės informacijos funkcijos, todėl atsiranda pažinimo, kalbos ir socializacinės sąveikos problemų.

Minėti autoriai nurodo, kad kita priežasčių grupė – tai biologinės priežastys (biocheminiai nenormalumai). Jie aiškinami taip: smegenys susideda iš daugelio ląstelių – neuronų, kurie priima ir perduoda informaciją cheminiais komponentais, vadinamais neuroperdavėjais. Tų cheminių elementų trūkumas ir esanti pagrindinė autizmo priežastis.

Biologinės priežastys nėra tiksliai apibrėžtos, todėl teigti, kad jos yra autizmo priežastis, nėra tikslinga.

Autizmo požymiai

Kokios bebūtų autizmo priežastys, išoriniai požymiai yra panašūs. Amerikos psichiatrai, nagrinėdami autizmo požymius, skirsto juos į tris pagrindines grupes, kuriose išskiriama dar 16 požymių. Autizmas diagnozuojamas, jei yra bent 8 iš 16 požymių.

Bandysiu apžvelgti savo mokinio požymius, pagal kuriuos jam galėtų būti diagnozuojamas autizmo sindromas.

Iš pirmos grupės, arba **socialinės sąveikos trūkumų** išskirčiau šiuos:

1. jausmų ir santykių su kitais asmenimis sutrikimai (nesupranta, kada kitas liūdi ar džiaugiasi);
2. nenoras ar nepakankamas siekimas keisti savo įpročius (labai mėgsta karpyti ir pyksta, kai reikia nutraukti šį veiksmą ir atlikti užduotis);
3. sutrikęs gebėjimas bendrauti su bendraamžiais (nesidomi kitais vaikais ir su jais beveik nekalba).

Iš antrosios, arba **komunikacijos ir vaizduotės sutrikimų** grupės išskirčiau šiuos:

1. neturi poreikio bendrauti (dažnai sėdi įnikęs į jam vienam įdomią veiklą);
2. sutrikusi kalba (neaiškiai taria kai kuriuos garsus, dažnai neaiškiai murma);
3. sutrikusi kalbos forma (dažnai pakartoja tai, kas jam pasakyta);
4. negeba palaikyti pokalbio (neatsako jį užkalbinus).

Iš trečiosios, arba **ribotų interesų ir aktyvumo grupės** požymių išskirčiau šiuos:

1. stereotipiški judesiai (sėdėdamas linguoja pirmyn ir atgal);
2. reikalauja tos pačios aplinkos (nesėda į kitą vietą, tik į savo).

Svarbiausia, žinoma, išskirčiau apsunkintą bendravimą bei instrukcijų supratimą, priešinimąsi mokymuisi, ribotą akių kontaktą ir keistus žaidimus bei specifinę veiklą.

Šio pranešimo tikslas – pasidalinti patirtimi ir parodyti, kaip keitėsi vaiko, tėvų, o ir pačių pedagogų elgesys esant dialogui ir glaudžiam bendradarbiavimui tarpusavyje.

Žinome, kad įvairialypius autizmui būdingus požymius galima suskirstyti į tokias grupes:

1. Nėra socialinės sąveikos.
2. Sutrikę pažinimo procesai.
3. Sutrikusi komunikacija.
4. Sutrikusi motorika.

Norėčiau aptarti, kokie ypatumai buvo ir yra būdingi mano mokiniui.

Tomo pirmoji mokytoja (pirmus metus berniukas mokėsi paralelinėje klasėje) sako, gerai prisimenanti rugsėjo pirmąją dieną, kada vaiką į mokyklą atvedė abu tėveliai. Jis sėdėjo mamai ant kelių, o tėtis tupėjo šalia berniuko suolo. Kol abu tėvai buvo šalia, problemų nekilo, tačiau jau kitą dieną vaikui kilo didelė panika, jis ėmė blaškytis, garsiai rėkti, stumdyti kitus vaikus, stengėsi išbėgti iš klasės. Berniukas nenorėjo paklusti mokytojos reikalavimams, nedavė rankos, į ją nežiūrėjo, nuolat užgaudavo kitus vaikus. Kartais vaikui nusiraminti jis būdavo nuvedamas į socialinės pedagogės kabinetą, kur ramiai pasėdėdavo, pažaisdavo. Atvedus vaiką į klasę, vėl prasidėdavo problemos. Tomas dažnai išbėgdavo iš klasės, vaikščiodavo po mokyklą ir, pamatęs valytojas, plaunančias grindis, pribėgęs išversdavo vandens kibirus. Tai tęsėsi kelis mėnesius, kartais ateidavo ir klasėje pasėdėdavo vaiko mama, kuri versdavo vaiką atlikti užduotis, tačiau, jai išėjus, berniukas vėl ignoruodavo mokytoją ir klasės draugus: su niekuo nekalbėjo ir nežaidė, garsiai šaukdavo, taip reiškdamas savo emocijas.

Tėvai, supratę, kad tokiu būdu ugdymo procesas neįmanomas, išsireikalavo, kad jų sūnui būtų paskirta mokytoja pagalbininkė, o vaikas būtų perkeltas į paralelinę klasę.

Taip prasidėjo mūsų trijų bendravimas. Į klasę vaikas eiti nenorėdavo, o atvestas būdavo agresyvus, mėtydavo kitų vaikų daiktus, su niekuo nebendravo, su manimi į kontaktą

nėjo. Pakvietus vardu bėgdavo šalin ar garsiai šaukdavo. Todėl mokykloje buvo surasta rami patalpa su stalu ir sofa. Ten dažniausiai berniukas apsistodavo su mokytoja padėjėja Aldona.

Labai pamažu vyko Tomo adaptacija ir socializacija. Pradžioje jų kontaktas su mokytoja padėjėja irgi sunkiai mezgėsi. Vaikas stengėsi išvengti prisilietimų, akių kontakto. Mokytoja Aldona jam dažnai sakydavo: „Kokios gražios tavo akys“. Tuomet greitai perbėgdavo žvilgsniu ir vėl nūsiskdavo. Kartais pavykdavo sugauti jo žvilgsnį. Po daugelio tokių pratybų pavykdavo jo žvilgsnį nors trumpam išlaikyti. Kūnų kontakto vaikas irgi vengė. Jis prasidėjo pabandžius paglostyti ir pamasažuoti vaiko rankytes, po to nugarą. Vėliau jis pats sakydavo: „masažas“ ir leisdavo glostyti rankas ir nugarą. Dažnai užmigdavo ir miegodavo valandą ar dvi. Kai būdavo gerai nusiteikęs, karpydavo ir klijuodavo smulkius darbelius iš popieriaus, lipdydavo iš plastelino miniatiūrinius žmogeliukus, daiktus, prieš tai įvairių spalvų plasteliną sujungęs į vieną rutuliuką. Man atėjus pas jį nereaguodavo arba reikšdavo savo nepasitenkinimą šauksmu. Mokslu nesidomėjo, į prašymus atlikti kokią nors užduotį nereaguodavo.

Mėgdavo vaikštinėti po mokyklą. Labiausiai jį dominanti vieta buvo mokyklos biblioteka. Ten ilgokai užsibūdavo: vartydavo įvairias knygytes, bandydavo skaityti. Sudariau sąrašą jo mėgiamiausių knygyų, kurias dažnai vartydavo, tai „Pirmas tūkstantis

angliškų žodžių“, „Namuose. Mano pirmųjų žodžių knyga“, kurioje surašyti anglų kalbos žodžiai su paveikslėliais. „100 mokslinių eksperimentų“, „Lietuvos banknotai“, „Nesudėtingi lankstiniai“, iš kurios lankstydavo įvairius daiktus, gyvūnus.

Kaip jau supratote, tai ne visai tos knygos, kuriomis domisi pirmos klasės vaikai. Ir šiuo metu vaikas dažnai savo kalboje vartoja angliškus žodžius. Vienas mėgstamiausių jo žodžių yra „shut up“, kurį naudoja įvairiais atvejais, ir reiškdamas savo nepasitenkinimą ir nenorėdamas girdėti, kas jam sakoma. Būdamas su mokytoja Aldona mėgdavo žaisti žaidimą „Atspėk žodį“, tai toks žaidimas, kai reikia atspėti kito sugalvotą žodį vardinant raides, o neišspėjus, piešiamos „kartuvės“.

Berniukas labai domėdavosi elektriniais prietaisais. Taip pat mėgdavo piešti kompiuteryje įvairius fantastinius piešinius. Žaisdamas jis dažnai kalbėdavo su savim, tačiau frazės su žaidimu nebūdavo susijusios: „Iki pasimatymo, nepamiršk, užmušiu!“. Kartą žaidė telefonu ir paklausus, kiek dabar valandų atsakė: „Nėra valandų, čia žaidimai“. Paprašius paspėlioti žodžio raideles, atsakė: „Prakeikimas“. Dažnai į pagyrimą atsakydavo priešingai. Mokytojai pagyrus, kad švarus ir pasipuošęs, atsakė: „Nešvarus“ ir liepė dingti į klasę. Davus atlikti matematikos testą ir paprašius ištaisyti klaidas, atsakė: „Nesirūpink“.

Nors su mokytoja padėjęja dažnai aptardavome ugdymo turinį, mokomąją medžiagą, berniukas priešinosi nurodymams atlikti kokią nors užduotį. Pavyzdžiui, paprašius perskaityti žodį, nusiukdavo ir tylėdavo, nors norėdamas galėdavo akimirksniu perskaityti daugiaskiemenius žodžius, ilgas frazes.

Kaip supratote mano mokiniui būdingi dauguma autistui priskiriamų požymių. Esant sutrikusiai socialinei adaptacijai, suprantamas vaiko noras pasitraukti iš aplinkos į savo pasaulį, tuo pačiu ir į atskirą ramią aplinką, kur nėra kitų vaikų. Negebėjimas prisitaikyti prie aplinkos, sukeldavo jo agresyvumą. Esant pažinimo funkcijų sutrikimams, pasireikšdavo ir saviti pojūčiai: berniukas nekreipdavo dėmesio į kitus vaikus, tačiau domėjosi knygomis, žaidė kompiuteriu, sukonzentruodavo dėmesį į smulkias daiktų detales. Bandymas jį įtraukti į bendravimą jam sukeldavo nerimą ir įtampą, todėl blaškydavosi, garsiai šaukdavo ar visiškai ignoruodavo aplinkinius. Dažnai elgdavosi, lyg visai negirdėtų, neatsakydavo į klausimus ar tiesiog juos pakartodavo (echolalija). Pirmenybę teikdavo negyviems daiktams, bet ne žmonėms. Prisirio tik prie vieno žmogaus – mokytojos pagalbininkės Aldonos ir į ją kreidavosi ir dabar kreipiasi vardu.

Savita ir bendroji bei smulkioji motorika. Kartais būdavo nerangus ir apatiškas tyliai snausdavo ar tupėdavo, kartais triukšmingai šokinėdavo. Kalbant apie smulkiąją motoriką reikia pasakyti, kad sąsiuvinuose niekaip neišmoko rašyti reikiamo dydžio raidėmis, jos gerokai didesnės, nei reikia, o tuo pačiu metu geba sukarpyti, suklijuoti ir nulipdyti miniatiūrinius daiktus.

64

Įvykusio nuotykių pasakojimas. Kas įdomiausia?
Būtojo kartinio laiko veiksmazodžių vartojimas

Paaiskink, ką reiškia

- Kodėl žmonių pasakojimai...
- Rask teksto būtybę?

laip: „Vieną kartą...“

Pasakojimo sandara

Ar apžaisiamas būtojo kartimo

uraja
asinoje

35 sausio 15 d.
Šį veikia? Šį veikia **me**?

šaidžia + **me** = šaidžiame

pučia + **me** = pučiame

torvi + **me** = torviame

eršeni

groja + **me** = grojame

kineja

kruičia + **me** = kruičiame

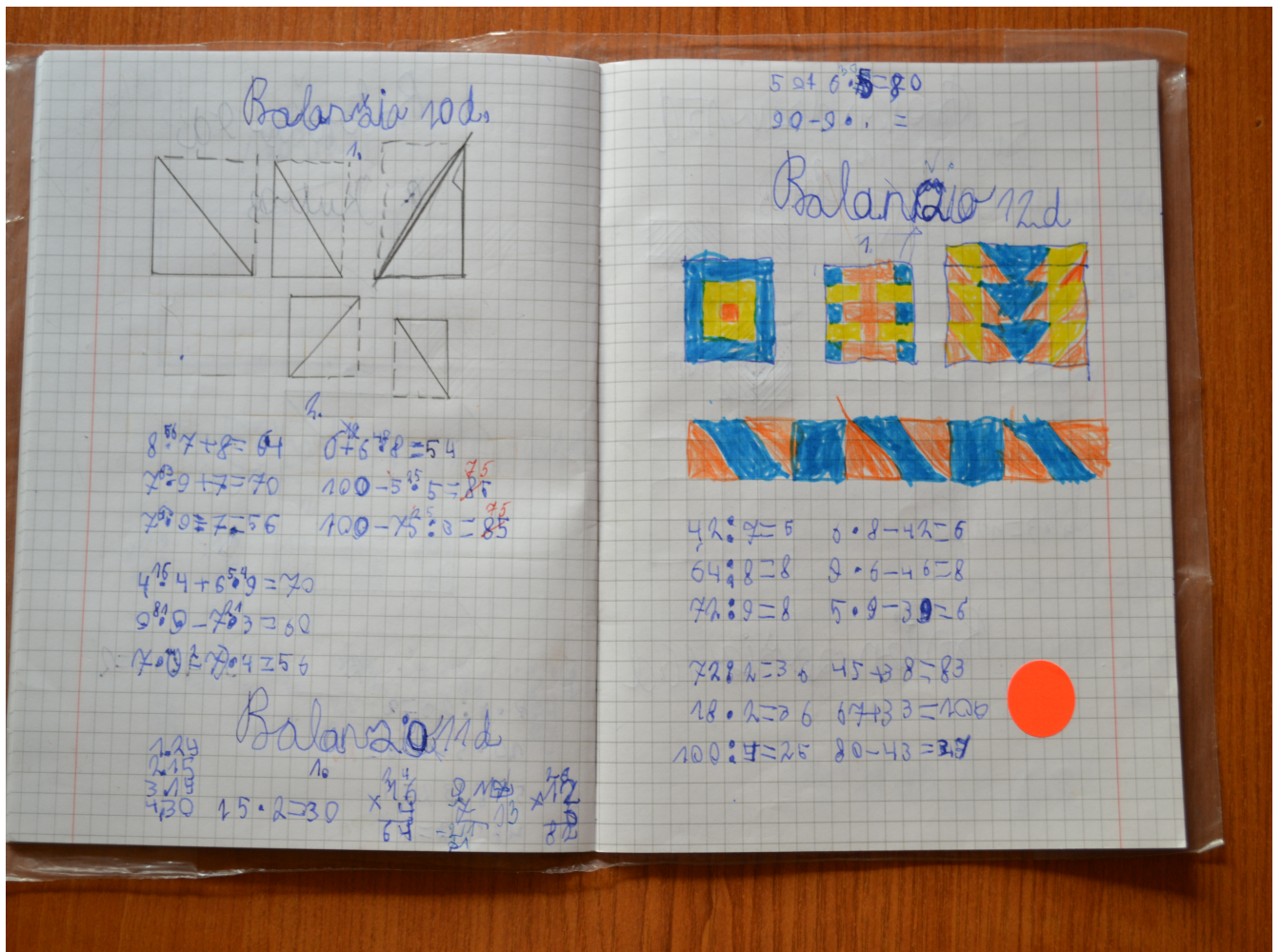
nyja

skaita + **me** = skaitame

šepa

nyli + **me** = nyliame

Šį veikia? Šį veikiate?

Vaiko ugdymo ypatumai, ieškant dialogo su tėvais ir kitais specialistais

Kadangi autizmas yra visaapimantis sutrikimas, tai ir vaiko ugdymas apima daugelį sričių. Keičiant vaiko elgesį, labai svarbus yra ir tėvų elgesys. Pirmiausia svarbu aktyvus tėvų dalyvavimas nustatant ir aptariant vaiko ugdymosi sunkumus. Žinome, kad vaikas gali būti tiriamas tik pageidaujant ar sutikus tėvams ir jiems dalyvaujant. Visos vaiko ugdymo rekomendacijos turėtų būti aptartos ir suderintos su tėvais. Aktyvus vaiko tėvų dalyvavimas ugdymo procese, jų įtraukimas į vieningą ugdymo planą yra vienas iš pagrindinių sėkmingo darbo veiksmų.

Pirmasis darbo etapas buvo – padėti tėvams patikėti, kad jų vaikui norime suteikti pagalbą.

Labai norėjome surasti dialogą su Tomo tėveliais, kad visi bendrai derintume ugdymo tikslus ir galėtume padėti vaikui įsijungti į klasės ir mokyklos gyvenimą.

Tačiau pradžioje dialogo nebuvo. Tėvai buvo įsitikinę, kad jų sūnų „sugadino“ darželio, kuriame jis buvo iki mokyklos, auklėtojos. Jų pačių sakymu, vaikas iki darželio buvo visiškai sveikas. Todėl jų nuostata pedagogų atžvilgiu buvo neigiama. Į mus tėvai pradžioje irgi žiūrėjo priešišškai. Vis sakydavo, kad nesuprantame jų vaiko, ar norime jo

atsikratyti, nors aiškinome jiems, kad norime jų vaikui padėti, todėl turime veikti išvien. Kviečiami ateiti pasikalbėti, aptarti ugdymo galimybes ir sunkumus, mūsų prašymus ignoruodavo. Prašant patikrinti vaiko gebėjimus pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, kad būtų nustatyti ugdymosi poreikiai ir pritaikyta programa, griežtai atsisakydavo. Todėl ugdymo programa nebuvo sudaryta, tačiau žinojome, kad reikia atsižvelgti į vaiko galimybes ir poreikius.

Perėjus berniukui į antrą klasę tėvai reikalavo, kad jis nuolat būtų klasėje su kitais vaikais. Mes sutikome. Į klasę buvo atneštas naujas suolas jam ir mokytojai padėjėjai. Tinkamos vietos darbui parinkimas, jos pastovumas teigiamai veikė berniuką. Taigi, buvo sukurta struktūruota aplinka.

Atėjus vaikui į klasę sekantis darbo etapas buvo kitų mokinių elgesio koregavimas.

Reikėjo paaiškinti kitiems klasės vaikams draugo elgesio ypatumus, nuteikti tolerancijai, užuojautai ir pagalbai.

Tai mums pavyko padaryti. Vaikai puikiai priėmė klasės draugą, išmoko toleruoti jo išsišokimus, kartais tiesiog trukdymą pamokų metu, nekreipti dėmesio į jo elgesio keistumus, nebendravimą, atsiskyrimą nuo jų, kartais agresiją.

Ne mažiau svarbu buvo teigiamai nuteikti ir klasės mokinių tėvus.

Aiškinamąjį darbą turėjome atlikti ir su klasės vaikų tėvais. Jiems taip pat pasakojome apie Tomo išskirtinumą, apie kantrybę ir meilę su kuria turime priimti kitokį vaiką. Pradžioje buvo pasipriešinimas, tačiau laikui bėgant tėvai suprato, kad jų vaikai, gebėdami atjausti, padėti, suprasti kito problemas ir patys gauna daug teigiamų dalykų.

Kitas etapas – tėvų elgesio keitimas, įtraukiant juos į bendrą darbą.

Stengėmės į bendrą veiklą įtraukti ir Tomo tėvus. Mokytoja Aldona kiekvieną dieną sąsiuvinyje smulkiai aprašydavo tos dienos veiklą, mokomąją medžiagą ir vaiko būseną. Šį sąsiuvinį berniukas parsinešdavo namo, kad tėveliai paskaitytų ir kartu su juo atliktų namų darbus, padėtų įsisavinti mokomąją medžiagą. Sąsiuvinyje buvo rašomi ir pagyrimai už tikamą elgesį, o taip pat ir pykčio, agresijos proveržiai. Kuo toliai, tuo jų vis mažėjo. Tėvai galėdavo susidaryti vaizdą, kaip vaikui tą dieną sekėsi. Labai pamažu keitėsi tėvų nuostata, o taip pat ir elgesys vaiko atžvilgiu. Tėvai jau nebijodavo ateiti į klasę aptarti ugdymosi problemų, pasitarti. Ledai, kaustę mūsų bendravimą, ėmė tirpti.

Dar vienas svarbus aspektas – bendradarbiavimas su kitais mokykloje dirbančiais specialistais, suderintos veiklos su jais aptarimas ir nuolatinis ryšys. Ir čia pradžioje buvo nesusikalbėjimo, nepasitenkinimo. Tačiau nesusipratimus greitai įveikėme vardan vaiko gerovės, saugumo, vieningų ugdymo tikslų. Taigi, stengėmės modifikuoti ne tik vaiko, bet ir tėvų ir kitų asmenų elgesį su vaiku.

Pedagoginės priemonės ugdant vaiką, turintį autizmo sindromą

Svarbiausia veikla, be abejonės, buvo ir yra susijusi su pačiu vaiku. Buvo numatytos pagrindinės darbo gairės, t.y. elgesio modifikavimas, socialinių įgūdžių formavimas, bendravimo ir kalbos ugdymas, bendrosios ir smulkiosios motorikos lavinimas, pažinimo procesų ugdymas, teorinių ir praktinių mokėjimų formavimas. Svarbiausias, pasak kai kurių autorių, yra elgesio modifikavimas.

Trumpai noriu aptarti kaip keitėsi mūsų bendravimas ir bendradarbiavimas su vaiku.

Pradžioje į mane vaikas visai nereaguodavo: sukdamo žvilgsnį į šoną, man prisiartinus prie jo suolo, garsiai šaukdavo, urgzdavo ar kitaip reikšdavo nepasitenkinimą. Stengiausi nekreipti dėmesio į jo priešišumą, dažniau jį pagirti. Dažnai man kalbant jis pradėdavo šūkauti, pribėgęs prie lentos nuvalydavo mano parašytas užduotis, kartais net puldavo muštis ir spardyti. Labai mėgdavo atsisėsti į mano kėdę, imti mano daiktus. Tai, be abejo, trikdydavo kitus vaikus, jie išsigąsdavo. Tačiau mes rankų nenuleidome. Stengiausi jį pagirti už mažiausią pažangą, griežtai nurodyti ką jis privalo padaryti, o koks elgesys netinkamas. Labai pamažu keitėsi vaiko elgesys, vyko jo adaptacija klasėje ir socializacija klasės bendruomenėje. Kartais agresiją pakeisdavo apatija ir mieguistumas ir berniukas pramiegodavo po kelias pamokas. Jo neprižadindavo net skambutis. Bandėme su tėvais aiškintis jo apatijos ir nuovargio priežastis. Įtarėme, kad vaikas gauna raminančius vaistus,

tačiau tėvai tai neigė. Šiuo metu toks elgesys pasitaiko vis rečiau. Vaikas geba ramiai sėdėti pamokų metu, vis labiau domisi mokslu, noriai atlieka užduotis, kurios jam būna įdomios.

Mokant vaiką bendrauti ir kalbėti, stengiausi duoti labai trumpas ir aiškias instrukcijas: sėsk, atsistok, ateik, atnešk sąsiuvinį, paduok, paimk, pagauti jo žvilgsnį ir jį išlaikyti. Nuolat skatinau atsakyti į klausimus žodžiais, nors trumpais. Pagirdavau, jei įvykdydavo, ko prašomas. Žinodama, kad berniukas labai mėgsta žaisti kompiuteriu, leisdavau žaisti mokomuosius žaidimus: „Šaltinėlis“, „Žodžiai ir žodeliai“ ir kitus. Labai tuo džiaugdavosi. Teigiamai jo emocijas ir elgesį veikdavo ir tebeveikia sportavimas, muzika, šokis. Grįžęs iš pamokos linksmas sušunka: „aš sportavau, aš šokau“. Mėgsta groti muzikos instrumentais, piešti, karpyti, klijuoti. Šiais metais berniukas pradėjo nupieštus daiktus spalvinti. Turi neblogą muzikinę klausą, gerai jaučia ritmą ir mėgsta šokti per choreografijos pamokas. Berniukas įsitraukia į bendrą muzikinę veiklą su visais vaikais. Pamažu pradeda su vaikais bendrauti, stebi jų elgesį, kartais kreipiasi vardais. Taigi, muzikinių pratybų dėka, gerėja tarpusavio bendravimas, skatinama verbalizacija, o tuo pačiu lavėja jo bendroji ir smulkioji motorika.

Kalbai ugdyti stengiuosi parinkti kuo daugiau įvairių priemonių, skatinančių tiek kalbos, tiek pažinimo procesus. Tomas domisi mano duodamomis priemonėmis, noriai liečia, apžiūri, tyrinėja, uosto. Padidėja jo aktyvumas, pasireiškia teigiamos emocijos. Pastebėjau, kad dažnai vaikas mane pamėgdžioja, net mano kalbos toną. Tačiau dar yra dažnos echolalijos, kai berniukas ne atsako į klausimą, o jį tik pakartoja. Užduočių atlikimas dažniausiai priklauso nuo jo nuotaikos: jei būna žvalus, teigiamai nusiteikęs, užduotis atlieka noriai, o jei ne, reikia įkalbinėti ar pasakyti griežtu tonu, nors pasitaiko, kad ir nepaklūsta.

Kartais sėdi ir ilgai galvoja, todėl užduočių atlikti tiesiog nespėja. Vaiko mokslumas sąlyginai yra aukštas. Berniukas gana neblogai atlieka aritmetinius veiksmus: sudeda, atima, sunkiau daugina, dalina, tačiau tekstinių uždavinių nesupranta. Geba skaityti, tačiau skaito skubėdamas, neaiškiai ir nenori to paties teksto skaityti antrą kartą. Užduotis raštu atlieka kartu su mokytoja pagalbininke. Ypač sunkiai sekasi įveikti gramatinę medžiagą, dažnai tiesiog užduočių nesupranta. Bando rašyti diktuojant. Raštas labai nedailus, raidės netaisyklingos, nepaiso eilučių, paraščių. Kartais nori rašyti lentoje, tačiau, jei nepavyksta parašyti teisingai, labai supyksta, susinervina, paprašytas perskaityti dažnai nepaklūsta.

Tačiau, nežiūrint išskylančių sunkumų, vaiko ugdymas(sis) nuolat tobulinamas. Auga susidomėjimas mokslu, įvairia neformalaus ugdymo veikla, gerėja santykiai su pedagogais ypač muzikos, choreografijos mokytojomis, bei klasės draugais, mažėja priešiskumas. Turi mėgiamus klasės draugus, į kuriuos kreipiasi vardais, kartais pasidalija skanėstais ar tiesiog prisileidžia artyn. Vaikas geba sukaupti ir ilgiau išlaikyti dėmesį, reaguoja į kreipimąsi, kartais atsako į klausimus, ateina atlikti užduotis lentoje. Labai džiaugiasi teigiamu jo darbo įvertinimu (įklijuotu lipduku, vertinimo lentelėje parašytu skrituliuku). Gerėja ir mūsų tarpusavio santykiai: nebešaukia man priėjus prie jo suolo, kreipiasi į mane „mokytoja“, keistai kirčiuodamas žodžio trečiąjį skiemenį, paprašytas atsako į klausimą (nors ne visada), nebijo ko nors paprašyti. O kai Mokytojo dienos proga atnešė man gėlę ir pabučiavo į skruostą, supratau, kad dirbta buvo ne veltui.

Apibendrinant galima pasakyti, kad vaiko, turinčio autizmo bruožų, ugdymas labai ilgas procesas, reikalaujantis kantrybės, supratimo, meilės. Į šį procesą turi būti įtraukiami visi su vaiku susiję asmenys. Tik tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas duoda teigiamus pokyčius.

Išvados:

- Norint pasiekti gerų ugdymo rezultatų, pirminis etapas yra visapusiškas vaiko pažinimas;
- Ugdymo procese turi dalyvauti tėvai ir visi su vaiku bendraujantys asmenys;
- Organizuojant vaiko veiklą, sudaryti tinkamą (struktūruotą) aplinką bei veiklos programas;
- Numatyti vieningus reikalavimus bei derinti įvairių specialistų ir tėvų veiklą;
- Vengti stresinių situacijų, palaikyti teigiamas emocijas, nuolat skatinti ir drąsinti vaiką;
- Verbalizacijai ir vokalizacijai skatinti labai tinka muzikos ir ritmo pratysos.

LITERATŪRA

1. A. J. Ambrukaitienė, R. Ivoškuvienė Vaikų autizmas. Šiauliai, 1997.
2. A. Ališauskas Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas. Šiauliai, ŠU, 2002.
3. Simon Baron – Cohen Esminis skirtumas. Baltos lankos, 2011.